

OCHRONA BESKIDÓW ZACHODNICH

**TOM 1
2006**

ISSN 1896-2300

GORCZAŃSKI PARK NARODOWY • PORĘBA WIELKA

Ochrona Beskidów Zachodnich

Ochrona Beskidów Zachodnich

Tom 1
2006

Gorczański Park Narodowy
Poręba Wielka

Prace opiniowali:

*dr Antoni Amiowicz, dr Maria Baranowska-Janota, dr inż. Jan Bodziarczyk, dr hab. inż. Marek Cieszkowski,
prof. dr hab. Anna Medwecka-Kornaś, prof. dr hab. Bogusław Petryszak, prof. dr hab. Krystyna Przybylska,
dr inż. Wojciech Różański, doc. dr hab. Bronisław Szczęśny, prof. dr hab. Jerzy Schwagrzyk, prof. dr hab. Andrzej Ślącza*

Redaguje Pracownia Naukowo-Edukacyjna GPN w składzie:

Paweł Armatys

Kazimierz Chwistek – sekretarz redakcji

Paweł Czarnota

Jan Loch

Adres Redakcji:

Poręba Wielka 590

34-735 Niedźwiedź

tel.: (018) 3317207

e-mail: gpn@gpn.pl

Na 1 stronie okładki:

Gorczański Park Narodowy. Teren pierwszego w Gorcach rezerwatu przyrody – „Turbacz” im. Władysława Orkana utworzonego w 1927 roku (stan na 1997 r.). Fot. J. Loch

ISSN 1896-2300

Wydawca:

Gorczański Park Narodowy

Wydawnictwo dofinansowano ze środków

Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Realizacja:

Agencja Reklamowo-Wydawnicza

Arkadiusz Grzegorzcyk

tel. (022) 733 18 18

www.grzeg.com.pl

Spis treści

Contents

Jan Loch

Konferencja Jubileuszowa z okazji 25-lecia Gorczańskiego Parku Narodowego 9

Referaty okolicznościowe 11

Occasional papers 11

Wojciech Różański

Historia powstania Gorczańskiego Parku Narodowego i jego znaczenie dla ochrony przyrody w Polsce 13

The Gorce National Park: its history and significance to nature conservation in Poland 13

Anna Medwecka-Kornaś

Szata roślinna Gorców i jej dotychczasowe badania 23

Vegetation of the Gorce Mts, former and present studies 23

Urszula Janicka-Krzywda

Ochrona dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego Gorczańskiego Parku Narodowego 33

Protection of the cultural and landscape heritage of the Gorce National Park 33

Prace oryginalne 43

Original papers 43

Marek Cieszkowski

Geologiczne walory naukowe Gorczańskiego Parku Narodowego i jego otoczenia 45

Scientific geological attractions of Gorce National Park and its surroundings 45

Dominika Wrońska

Wykształcenie i funkcjonowanie lejów źródłowych potoków gorczańskich 59

Development and functioning of the headwater areas in Gorce Mountains 59

Piotr Wałdykowski

Wpływ dróg górskich na dynamikę procesów morfogenetycznych w rejonie Turbacza	67
The influence of mountain roads on dynamic of morphogenetic processes in the Turbacz region	67

Paweł Hałat

Wpływ asymetrii masywu Babiej Góry na piętrowość fizycznogeograficzną	81
The influence of asymmetry of the Babia Góra massif on landscape altitudinal zones	81

Aldona K. Uziębło, Szymon Ciapała

Zróżnicowanie florystyczne i ekologiczne roślinności przypotokowej w masywie Babiej Góry	93
Floristical and ecological differentiation of stream-bank vegetation in the Babia Góra massif	93

Ewa Proszkiewicz

Rozmieszczenie gatunków z rodzaju <i>Euphrasia</i> L. w Gorcach	105
The distribution of <i>Euphrasia</i> L. in the Gorce Mountains	105

Krystyna Przybylska, Leszek Bujoczek

Procesy odnowieniowe w reglu górnym Gorczańskiego Parku Narodowego	109
Regeneration processes in the subalpine forest of Gorce National Park	109

Wojciech Grodzki, Jan Loch, Paweł Armatys

Występowanie kornika drukarza <i>Ips typographus</i> L. w uszkodzonych przez wiatr drzewostanach świerkowych masywu Kudłonia w Gorczańskim Parku Narodowym	125
Occurrence of <i>Ips typographus</i> L. in wind-damaged Norway spruce stands of Kudłoń massif in the Gorce National Park	125

Karolina Chaniecka, Jolanta Wiedeńska

Młaki – siedliska wyjątkowe. Wyniki badań fauny bezkręgowców w Gorczańskim Parku Narodowym	139
Bog-springs – especial habitats. The results of the faunistic survey of macroinvertebrates in the Gorce National Park	139

Anna Chrzan, Maria Marko-Worłowska

Larwy <i>Diptera</i> w glebach wybranych stanowisk Gorczańskiego Parku Narodowego	157
<i>Diptera</i> larvae in soils of selected sites of the Gorce National Park	157

Danuta Sołtyk

Pilarzowate (<i>Hymenoptera</i>; <i>Tenthredinidae</i>) Gorczańskiego Parku Narodowego. Badania wstępne	165
<i>Tenthredinidae</i> (<i>Hymenoptera</i>) of the Gorce National Park. A preliminary study	165

Krystian Pietruszka

Ryby w Gorczańskim Parku Narodowym – zasięg i uwarunkowania	171
The fish in the Gorce National Park – distribution ranges and their modalities	171

Izabela Kawecka

Znaczenie korytarzy ekologicznych dla funkcjonowania obszarów chronionych na przykładzie Gorców	183
The significance of ecological corridors for functioning of protected areas on an example of Gorce Mountains	183

Koncepcje, projekty, polemiki	193
Concepts, projects, polemics	193

Dariusz Dyląg

Park krajobrazowy Beskidu Myślenickiego szansą na zrównoważony rozwój dorzecza górnej Raby i regionu	195
The Beskid Myślenicki Landscape Park: a chance for sustainable development in the Upper Raba River valley and surrounding region	195

Dorota Radziwiłł

Monitoring Przyrody w kontekście Dyrektywy Siedliskowej i Ptasiej	201
Monitoring of nature in the context of Habitat and Bird Directives	201

Konferencja Jubileuszowa z okazji 25-lecia Gorczańskiego Parku Narodowego

W dniach 15–17 października 2005 roku w Niedźwiedziu i Porębie Wielkiej odbyła się Konferencja Jubileuszowa poświęcona 25. rocznicy utworzenia Gorczańskiego Parku Narodowego. Jubileusz stał się okazją do wielu ciekawych spotkań, podsumowań, dyskusji i refleksji dotyczących minionego okresu oraz stanu i perspektyw ochrony przyrody, a w szczególności funkcjonowania parków narodowych w Polsce. Stąd też tytuł konferencji: „Wartości, problemy, rola społeczna i przyszłość parków narodowych w Polsce”. Konferencja była podzielona na trzy części, realizowane w kolejnych dniach.

Pierwsza, uroczysta sesja, organizowana przy współudziale władz samorządowych – Gminy Niedźwiedź, odbyła się 15 października w Gminnym Centrum Kultury w Niedźwiedziu. Wzięło w niej udział wielu zaproszonych gości, m.in.: Główny Konserwator Przyrody – prof. dr hab. Zbigniew Witkowski, posłowie na Sejm RP, przedstawiciele NFOŚiGW, delegacje władz samorządowych, dyrektorzy parków narodowych, pracownicy administracji Lasów Państwowych, księża z okolicznych parafii, dyrektorzy i nauczyciele szkół podstawowych powiązanych z Parkiem stałą współpracą w zakresie edukacji, przedstawiciele mediów, pracownicy naukowcy od lat związani z Gorcami, członkowie Rady Naukowej GPN i pracownicy Parku, zarówno wcześniej, jak i obecnie zatrudnieni. Po słowach powitania ze strony dyrektora GPN – mgr inż. Janusza Tomaszewicza zabierali głos zaproszeni goście, składając na ręce dyrektora gratulacje, wyrazy uznania oraz życzenia dalszych sukcesów w realizacji ochrony dziedzictwa przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego Gorców. W imieniu lokalnych władz samorządowych gości powitał wójt Gminy Niedźwiedź – Janusz Potaczek. Następnie wygłoszono trzy okolicznościowe referaty. Dr inż. Wojciech Różański – przewodniczący Rady Naukowej GPN, pracownik Katedry Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody Wydziału Leśnego AR w Krakowie, w referacie „Historia powstania Gorczańskiego Parku Narodowego i jego znaczenie dla ochrony przyrody w Polsce” przybliżył trudny okres powstawania Parku oraz osiągnięcia na wielu płaszczyznach działania. Prof. dr hab. Anna Medwecka-Kornaś z Instytutu Botaniki UJ wygłosiła referat „Szata roślinna Gorców i jej dotychczasowe badania”

dzieliąc się również wspomnieniami z badań prowadzonych w Gorcach przed 50-ciu laty, wspólnie z mężem prof. dr hab. Janem Kornasiem. Dr Urszula Janicka-Krzywda w referacie „Ochrona dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego Gorczańskiego Parku Narodowego” wykazała bogactwo kulturowe tego regionu, specyficzne cechy krajobrazu mocno związane z istniejącą przez kilka wieków gospodarką szalańniczo-pasterską oraz podkreśliła ważną rolę GPN w ochronie tego dziedzictwa (powyższe referaty zamieszczone są w tej publikacji). Pierwszy dzień zamykał występ zespołu folklorystycznego „Ochotni” z Ochotnicy Dolnej oraz recytacja poezji gorczańskiej przez laureatów konkursu poetyckiego „Harfa Gorców” – Wandę Kudasiową, Romana Dziobonia i Juliana Staniewskiego.

Drugi, naukowy dzień konferencji był poświęcony na sesję referatową i posterową. Przedstawiono 12 referatów w trzech grupach tematycznych. W pierwszej, prowadzonej przez prof. dr hab. Bronisława Szczęsnego z Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie, zaprezentowano badania dotyczące przyrody nieożywionej. Od wielu lat na terenie Gorców pracownicy Instytutu Geologii UJ, wraz ze studentami, prowadzą badania geologiczne. Efektem tych eksploracji są szczegółowe mapy geologiczne oraz interesujące wyniki dotyczące skamieniałości śladowych, które przedstawiono w dwóch referatach. Kolejny referat z dziedziny geomorfologii dotyczył kształtowania się lejów źródłiskowych.

Drugi blok tematyczny, któremu przewodniczyła prof. dr hab. Anna Medwecka-Kornaś z Instytutu Botaniki UJ, poświęcony był ochronie flory i fauny. W prezentowanych wystąpieniach poruszono problematykę procesów zachodzących w małych populacjach roślin (w skali globalnej), przedstawiono wyniki badań fauny bezkręgowców w młakach na obszarze GPN, zagadnienia dotyczące ochrony nietoperzy w powiązaniu z udostępnianiem Parku oraz problem korytarzy ekologicznych – szczególnie ważnych dla realizacji ochrony dużych ssaków drapieżnych.

Trzecia grupa referatów, prowadzona przez prof. dr hab. Elżbietę Pancer-Kotejową z Katedry Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody AR w Krakowie, dotyczyła monitoringu i badań naukowych w parkach narodowych. Porównanie zmian roślinności GPN po 50-ciu latach najlepiej

świadczy o potrzebie podejmowania takich działań. Na terenie GPN od około 15 lat prowadzony jest (zarówno przez Pracownię Naukową GPN, jak również przez jednostki badawcze z zewnątrz) monitoring drzewostanów na ok. 500 stałych 5-arowych powierzchniach kołowych. Szczegółowo monitorowane jest również występowanie owadów kambio-ksylofagicznych i ich wpływ na drzewostany świerkowe oraz procesy spontanicznego odnawiania się drzewostanów regla górnego. Wiele kontrowersji wzbudził w tym bloku tematycznym referat dotyczący monitoringu przyrodniczego w kontekście Dyrektywy Ptasiej i Siedliskowej. Uczestnicy konferencji, w trakcie dyskusji, podkreślali złe przygotowanie organizacyjne, metodyczne oraz finansowe przy wdrażaniu programu Natura 2000 w Polsce. W służbie parków narodowych, która będzie zobligowana do prowadzenia monitoringu i sporządzania raportów, nie poczyniono żadnych uzupełnień kadrowych. Do tej pory nie ma też zagwarantowanych na ten cel środków. Drugi dzień konferencji zamykała sesja posterowa. Zaprezentowano 10 prac. Były wśród nich prace poznawcze z terenu GPN i Gorców: faunistyczne (pionierska praca dotycząca ryb; badania wybranych grup ciągle słabo poznanych owadów), florystyczne (wyniki badań jedyne stanowiska jęczmienia zwyczajnego w Gorcach; badania nad rodzajem świetlik; badanie zmian roślinności przypotokowej po silnych wezbraniach) oraz geologiczne i geomorfologiczne (o naukowych walorach geologicznych GPN i propozycjach ich eksponowania i ochrony oraz o wpływie dróg górskich na procesy rzeźbotwórcze). Trzy postery poświęcone były problemom ochrony przyrody w skali Beskidów, w tym dwa o Babiogórskim Parku Narodowym a jeden o projektowanym parku krajobrazowym Beskidu Myślenickiego, pełniącego ważną funkcję korytarza migracyjnego dla dużych drapieżników w Beskidach Zachodnich. Dyskusję nad referatami i posterami można było kontynuować przy ognisku, które zapłonęło wśród starych drzew parku dworskiego Wodzickich, w sąsiedztwie Dyrekcji GPN.

Na trzeci dzień zaplanowano wycieczkę terenową, w której miała być przedstawiona budowa geologiczna Gorców, walory i problemy ochrony polan reglaowych oraz wyniki badań prowadzonych przez pracowników naukowych Parku. Niestety, silne opady deszczu nie pozwoliły zrealizować tego programu. W zamian zorganizowano wycieczkę autokarową poświęconą geologii Gorców w rejonie Niedźwiedzia, prezentując budowę okna tektonicznego Mszana Dolnej i kolejne szczegóły geologii Gorców na trasie Mszana Dolna, Mszana Górna, Lubomierz, Szczawa. Dzięki bardzo dobremu przewodnictwu przez dr. hab. Marka Cieszkowskiego z Instytutu

Geologii UJ, wycieczka – mimo kapryśnej aury – była udana. Na zakończenie, w Dyrekcji GPN, pracownicy Parku przedstawili część referatów, których nie udało się zaprezentować w terenie. Dotyczyły one: walorów przyrodniczych polan oraz problemów ich ochrony (dyrektor GPN – mgr inż. J. Tomaszewicz), monitoringu drzewostanów w oparciu o statystyczno-matematyczny system inwentaryzacji i kontroli lasu (dr inż. K. Chwistek) oraz zmian w biocie porostów w ostatnich kilkudziesięciu latach i problemach związanych z ich ochroną na terenie GPN (dr inż. P. Czarnota).

Pracami przedstawionymi na konferencji z okazji 25-lecia Gorczańskiego Parku Narodowego, Pracownia Naukowo-Edukacyjna tegoż Parku pragnie zapoczątkować nowe, ciągłe wydawnictwo o charakterze popularno-naukowym – „OCHRONA BESKIDÓW ZACHODNICH”, z nadzieją, że będzie służyło upowszechnianiu wiedzy o obszarach chronionych, ustanowionych w tej części Karpat oraz stanie się ogniwem łączącym zarówno jednostki zarządzające tymi obszarami, jak również szerokie kręgi ludzi nauki i miłośników przyrody do współpracy dla ich ochrony.

Jan Loch

Redakcja składa podziękowanie licznej grupie osób opiniujących prace do druku za cenne uwagi merytoryczne i wszelkie wskazówki redakcyjne.

On the basis of works presented during the jubilee conference '25 years of the Gorce National Park' held in Niedźwiedź and Poręba Wielka 15–17 Sept. 2005, the Scientific Laboratory of the Gorce National Park wish to initiate a new journal 'Ochrona Beskidów Zachodnich' inviting scientific as well as popularized scientific articles promoting the knowledge about preserved areas in Western Carpathians, their biodiversity and problems with nature conservation. We believe that the new periodic will be a platform for presentation of results of different scientific studies carried out in that area, as well as for an exchange of experiences between all people managing national parks, landscape parks and nature reserves occurring there. We invite also to cooperation all lovers of nature whose have a beautiful wildlife at their hearts.

XXV-lecie Gorczańskiego Parku Narodowego. Uczestnicy sesji referatowo-posterowej

Stoją od lewej: P. Czarnota, M. Cieszkowski, L. Bujoczek, M. Ruciński, A. Chlebicki (z przodu), K. Pietruszka (z tyłu), A. Medwecka-Kornaś, P. Waldykowski, R. Bis, K. Tomaszewicz, W. Różański, J. Bis, J. Tomaszewicz, J. Loch, J. Bodziarczyk, E. Proszkiewicz, E. Pancer-Kotejowa, J. Wiedeńska, K. Chaniecka (z przodu), A. Kurzeja (z tyłu), A. Gruszczak, J. Starzyk (z przodu), J. Żuchowski (z tyłu), P. Hałat, A. Haladin, K. Chwistek, K. Przybylska (z przodu), B. Szczyński (z tyłu), A. Chrzan, D. Sołtyk, K. Srokosz, R. Suchanek, W. Grodzki, A. Stożek, D. Radziwiłł, C. Bochniarz, J. Litwa, E. Strauchmann, J. Michalski.

Wskazówki dla autorów

W czasopiśmie „Ochrona Beskidów Zachodnich” zamieszczane są oryginalne, nie publikowane dotychczas prace naukowe, napisane zwięzłym, zrozumiałym językiem, bez powtarzania znanych już faktów i zjawisk, poza koniecznym odwołaniem się do nich. Wszystkie artykuły podlegają recenzji. Redakcja zastrzega sobie prawo odsyłania artykułów niespełniających wymogów merytorycznych i edytorskich.

Prace przeznaczone do druku należy przesyłać w 2 egzemplarzach jednostronnego maszynopisu formatu A4. Tekst powinien być przygotowany w edytorze Word for Windows, czcionką 12 pkt., z interlinią 1,5 wiersza. Miejsca wstawienia tabel i rycin należy zaznaczyć na marginesie maszynopisu. Po zaakceptowaniu pracy do druku, autorzy zobowiązani są poprawić i uzupełnić tekst według uwag recenzenta oraz Redakcji i niezwłocznie przesłać wydruk wraz z zapisem elektronicznym na dyskietce, płycie CD lub e-mailem na adres Redakcji.

Na pierwszej stronie artykułu należy podać: tytuł w języku polskim i angielskim, imię i nazwisko autora (-ów), abstrakt (ok. 100 słów), słowa kluczowe w języku angielskim oraz miejsce i adres pracy autora (-ów). Zasadniczy tekst powinien być podzielony na rozdziały: Wstęp – Materiał i metody – Wyniki – Dyskusja – Piśmiennictwo. Na końcu pracy należy zamieścić streszczenie w języku angielskim z powołaniem się na wszystkie tabele i ryciny. Tytuły rozdziałów należy pisać wielkimi literami, nazwy łańciskie kursywą.

Tabele należy wykonać czytelnie i przejrzysto na oddzielnych stronach w programie Word lub Excel. Po zmniejszeniu czcionki do 8 pkt., tabela powinna mieścić się na szerokość szpalty czasopisma (166 mm), ładu (80 mm), ewentualnie długość szpalty (235 mm). W pisowni liczb stosujemy przecinek dziesiętny (2,56) i trzycyfrowe grupy oddzielone spacją (2 156 000). Tabele numeruje się cyframi arabskimi, np. „Tabela 1.” Powołując się w tekście na tabelę używamy skrótu „Tab.” Tytuł tabeli, treść nagłówków i ewentualne przypisy należy przetłumaczyć na język angielski.

Materiał ilustracyjny (rysunki, wykresy, fotografie, mapy) musi być dostarczony w formie nadającej się bezpośrednio do skopiowania i opublikowania w formie czarno-białej. Ryciny wykonane w programach graficznych lub zeskanowane powinny być zapisane w formacie *.tiff, *.jpg, *.xls lub *.bmp. Ryciny należy opracowywać tak, aby mieściły się na szerokość ładu (80 mm), szpalty (166 × 235 mm) lub po zmniejszeniu do takich rozmiarów zachowały czytelność (wysokość cyfr, liter, symboli co najmniej 1,5 mm). Ryciny, niezależnie od ich rodzaju, numeruje się kolejno cyframi arabskimi, np. „Ryc. 1.” Powołując się w tekście na ryciny używamy skrótu „Ryc.” Podpisy pod rycinami, opis symboli zamieszczonych w legendzie należy przetłumaczyć na język angielski i przygotować na osobnej stronie.

Cytując pracę w tekście podajemy nazwisko autora i rok wydania, np. (Nowak 2003) lub Nowak (2003). Kilka prac cytowanych obok siebie zestawiamy w kolejności chronologicznej i oddzielamy średnikiem. Prace jednego autora opublikowane w tym samym roku rozróżniamy małymi literami alfabetu wpisanymi po roku, np. (Nowak 2003a, b). Jeżeli praca ma więcej niż trzech autorów, należy stosować skrót: „i in.” a w pracach obcojęzycznych „et al.” (Kozak i in. 2000; Tuxen et al. 2005).

Piśmiennictwo należy zestawiać alfabetycznie według nazwisk autorów lub tytułów opracowań na końcu pracy. Prace tego samego autora podaje się w porządku chronologicznym. Przy cytowaniu prac z materiałów konferencyjnych należy podać czas i miejsce konferencji. Jeśli cytowana praca jest częścią opracowania zbiorowego, należy podać nazwisko (-a) jej redaktora (-ów). Skróty nazw czasopism należy podawać zgodnie z „World list of scientific periodicals.” Prace pisane cyrylicą muszą być transliterowane na alfabet łańciskowy zgodnie z polską normą: PN-ISO 9: 2000.

Przykłady piśmiennictwa:

Forster B. 1998. Storm damages and bark beetle management: how to set priorities. [In:] W. Grodzki, M. Kniżek, B. Forster (eds.) Methodology of forest insect and disease survey in Central Europe. Proceedings, First Workshop of the IUFRO WP, 7.03.10, Ustroń – Jaszowiec: 161–165. IUFRO – Forest Research Institute, Warsaw.

Langer M. 1985. Hydrografia górnej części doliny Poniczanki. [W:] E. Bandała-Ciołczyk (red.) Badania fizjograficzne i ekologiczne na obszarze zlewni Poniczanki w Gorcach. Studia Naturae, Ser. A 29: 85–97.

Dziewolski J. 2002. Przemiany składu gatunkowego i zasobności drzewostanów w Ojcowskim Parku Narodowym. Chrońmy Przyr. ojcz. 58, 3: 55–62.

Chaniecka K. 2003. Makrobezkręgowce (macroinvertebrata) obszarów źródliskowych Gorczańskiego Parku Narodowego. Manuskrypt pracy doktorskiej, Uniwersytet Łódzki.

Autorów obowiązuje korekta autorska, którą należy wykonać niezwłocznie po otrzymaniu złożonego tekstu.